

INBRENG VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Binnen de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de brief inzake de stand van zaken met betrekking tot de fosfaat-rechten (Kamerstuk 33 037, nr. 281).

De voorzitter van de commissie,
Kuiken

De adjunct-griffier van de commissie,
Konings

Inhoudsopgave

I.	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	4
	Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	6
	Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	7
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	8
	Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie	8
	Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie	10
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie	12
II.	Antwoord / Reactie van de Minister	13

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brief waarin de Minister de Kamer informeert over de voortgang van het fosfaatrechtstelsel voor de melkveehouderij. Deze leden hebben de volgende vragen.

De leden van de VVD-fractie constateren dat de beschikkingen voor de vaststelling van de fosfaatrechten voor het overgrote deel in januari zijn afgegeven. Zijn enkel de fosfaatrechten voor de knelgevallen nog niet afgegeven of zijn er ook andere beschikkingen nog niet afgegeven? Indien dat laatste het geval is, waarom zijn nog niet alle beschikkingen afgegeven?

De Minister geeft aan dat bij het bepalen van de werkelijke fosfaatproductie uitgegaan wordt van de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en indien er aanleiding is om te vermoeden dat de fosfaatproductie het sectorale plafond zal overschrijden zij zal ingrijpen. Op welke manier zal de Minister dan ingrijpen? Deelt zij de mening dat een generieke korting op dat moment niet wenselijk is? Zo nee, waarom niet? Is zij bereid om bij een mogelijke overschrijding van het fosfaatplafond de opgebouwde fosfaatrechten in de fosfaatbank niet uit te geven, zodat de boeren niet nogmaals in die onzekerheid verkeren? Hoe zal de Minister handelen op het moment dat blijkt dat de fosfaatproductie onder het fosfaatplafond blijft? Indien dit substantieel is, komt er dan meer ruimte voor de melkveehouders? Zo nee, waarom niet?

Na lange tijd van onduidelijkheid heeft de Minister een oplossing voor de positie van de vleesveehouderij. Dat waarderen de leden van de VVD-fractie. Deze leden vragen echter wel een nadere toelichting op de voorgestelde oplossing. Kan de Minister een uitgebreide toelichting geven op welk jongvee onder welke wettelijke definitie valt in combinatie met een uitleg over de verschillende diercategorieën die gehanteerd worden? Op welke manier gaat de Minister de vrijstellingsregeling borgen waarbij er vooraf duidelijkheid is voor de boeren? Is dit handhaafbaar? Zo ja, op welke manier?

Kan de Minister aangeven of het stelsel van fosfaatrechten nu een sluitend stelsel is, zo vragen de leden van de VVD-fractie. Kan zij de signalen ontkrachten dat een bedrijf de droge koeien onderbrengt in een bv waarmee ze onder een andere categorie vallen (waarbij er geen

fosfaatrechten nodig zijn) en zodra deze gekalfd hebben weer teruggaan naar de categorie melkleverend? Heeft zij andere signalen? Zo ja, welke?

Kan de Minister aangeven hoe ver de uitwerking en het overleg met de sector staat over de besteding van de plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)-middelen voor de vleesvee-sector?

Kan de Minister een onderbouwing geven van het gegeven dat runderen van zeldzame rassen veelal minder melk en minder fosfaat produceren?

De Minister geeft aan dat er in het kader van de knelgevallenregeling een kleine 800 ondernemers zich gemeld hebben. Tot de spijt van de leden van de VVD-fractie gaat de Minister vooral in op de toezegging over het gesprek tussen het ministerie en de banken over financiële verplichtingen. Op de voortgang van de afhandeling van knelgevallen wordt verder niet ingegaan en dat bevreemdt deze leden. Dat gevoel wordt gevoed door contacten met boeren die zich gemeld hebben voor de knelgevallenregeling en de procedures die deze boeren doorlopen hebben bij bijvoorbeeld het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb). Kan de Minister reflecteren op de wijze waarop de afhandeling van de procedures plaatsvindt? Deelt zij de mening dat de afhandeling van de knelgevallenregeling te lang duurt en dat ondernemers daarmee lange tijd in grote onzekerheid verkeren?

Kan de Minister ingaan op een aantal knelgevallen, waarbij jonge startende boeren in grote (financiële) problemen verkeren door de trage afhandeling van de procedure die is aangespannen? Kan de Minister aangeven hoe deze trage afhandeling en de lange onzekerheid zich verhoudt met de wens van de Minister en de Kamer om extra aandacht (ook qua beleid) te hebben voor jonge boeren?

De leden van de VVD-fractie lezen dat de Minister constateert dat het borgstellingsinstrumentarium onvoldoende toegevoegde waarde biedt en op basis van de gesprekken met de banken ook geen andere financieringsaanpak ter ondersteuning van bedrijven die buiten de knelgevallenvoorziening vallen biedt. Kan de Minister aangeven wat dit betekent voor de groep jonge ondernemers (negen) die in een opstartfase zaten bij de bepaling van de fosfaatreferentie?

Kan de Minister aangeven wanneer de schriftelijke vragen van het lid Ladders beantwoord worden over het toezicht op de fosfaatrechtenmarkt? In de vragen wordt de Minister verzocht tot een marktanalyse te komen en aan te geven onder welk toezichtregime de verhandeling van de fosfaatrechten plaatsvindt. Dit omdat producten zoals de fosfaatrechten (maar dat geldt ook voor bijvoorbeeld de dierrechten en de fosfaatreferentiewaarde 2017) gevoelig kunnen zijn voor fraude en manipulatie.

Kan de Minister aangeven hoeveel bedrijven in 2017 zijn overgegaan tot het verhandelen van de fosfaatreferentiewaarde (dus voor de invoering van de fosfaatrechten)?

De leden van de VVD-fractie constateren dat de invulling van de conceptregeling over de fosfaatbank nog steeds niet gereed is. Kan de Minister aangeven op welke manier er overleg plaatsvindt met de sector over de invulling? Wanneer komt de concept-invulling naar de Kamer?

De Minister heeft eerder aangegeven de pilots met de Kringloopwijzer stop te zetten vanwege de vermeende fraude in de melkveehouderij. Nu na een aantal brieven en een debat over dit onderwerp blijkt dat de grootschalige fraude zoals eerder gesuggereerd werd terug is gebracht

naar veelal administratieve onvolkomenheden is de vraag aan de orde of het gerechtvaardigd is om de pilot voor de Kringloopwijzer stop te zetten. Is de Minister bereid om dit besluit te heroverwegen en van start te gaan met de pilot?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen over de brief stand van zaken met betrekking tot de fosfaatrechten. Hierover hebben deze leden nog vragen.

De leden van de CDA-fractie hebben een aantal vragen over de beschikkingen. De komende jaren kan gebruik gemaakt worden van de derogatie. De leden van de CDA-fractie wijzen erop dat de boer(inn)en daarvoor ongelooflijke inspanningen in de melkveehouderij hebben geleverd. Deze leden zijn van mening dat nog veel gezinnen in de melkveehouderij in onzekerheid zitten en willen de Minister op het hart drukken dat snel duidelijkheid voor hen gewenst is.

De leden van de CDA-fractie lezen dat er ruim 22.000 beschikkingen zijn afgegeven. Hoeveel bezwaarprocedures lopen er en worden deze behandeld in de termijn van zes weken? Waarom wordt de termijn van zes weken niet gehaald? Welke verlengingsperiode is toegestaan voor het uitstellen van een beslissing, gelet op de urgentie voor melkveehouders die moeten weten waar ze dit jaar aan toe zijn? Hoeveel bezwaren zijn er toe- en afgewezen? Hoeveel beroepsprocedures lopen er op dit moment tegen afgegeven fosfaatrechtenbeschikkingen?

Deze leden hebben verschillende signalen gekregen dat bij bedrijfsnames de beschikkingen ook ten aanzien van grondgebondenheid niet kloppen en al in voorgaande jaren niet goed zijn geregistreerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), wat ook bij het fosfaatreductieplan tot problemen leidde. Is de Minister daarvan op de hoogte? Gaat de Minister zich inspannen om dit op korte termijn op te lossen, gezien melkveehouders snel zekerheid nodig hebben om te weten hoeveel koeien ze mogen houden?

De leden van de CDA-fractie hebben een aantal vragen over de vleesveehouderij. Deze leden ondersteunen de inspanningen van de Minister om een oplossing te zoeken voor vleesveehouders, waarvan de fosfaatproductie ook geen onderdeel is van het sectorplafond van de melkveehouderij. Zij zijn benieuwd naar de uitwerking in een beleidsregel en zij hopen dat hiermee stabielere vaarwater wordt gevonden voor vleesveehouders. Verschillende vleesveehouders hebben eerst onder het fosfaatreductieplan in 2017 hun jongvee weg gedaan, wat met de latere wijziging toch niet nodig was. Hopelijk komt er nu een definitieve oplossing waarmee vleesveehouders niet hoeven te concurreren om fosfaatrechten. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister of dubbeldoel koeien ook voor de vrijstellingsregeling in aanmerking komen.

De leden van de CDA-fractie vragen met betrekking tot bijzondere rundveerassen of de Minister een overzicht kan geven van de lagere excretieforfaits dan voor de Holstein. Welke excretieforfaits worden gehanteerd voor Lakenvelders, Fleckvieh, Jerseys etc. en waarop is dit gebaseerd?

De leden van de CDA-fractie lezen dat 800 melkveehouders zich gemeld hebben voor de knelgevallenregeling. Deze leden vragen de Minister op welke termijn de meldingen van deze melkveehouders beoordeeld zijn,

zodat eventueel daarna nog bezwaar en beroepsprocedures doorlopen kunnen worden, zodat zij zo snel mogelijk niet meer in de onzekerheid zitten.

Deze leden krijgen vele vragen over de regeling voor knelgevallen. Allereerst zijn er vragen ten aanzien van nieuw gestarte bedrijven. Hoeveel nieuw gestarte bedrijven zijn er naar schatting? Hoeveel melkveebedrijven zijn naar schatting voor 2 juli 2015 de investeringen aangegaan om koeien te gaan melken, maar zijn pas na 2 juli 2015 begonnen met melken en dreigen daardoor buiten de regeling te vallen? Deelt u de mening dat er qua aangegane financiële verplichtingen geen verschil hoeft te zijn tussen een bedrijf dat op 1 juli 2015 is begonnen te melken of op 3 juli 2015? Zo nee, waarom niet? Zo ja, bent u bereid om het alsnog mogelijk te maken dat deze melkveebedrijven die na 2 juli 2015 zijn gestart met melken maar daarvoor de financiële verplichtingen zijn aangegaan om te gaan melken in aanmerking te laten komen voor de knelgevallenregeling? Kan de Minister aangeven welke hoeveelheid fosfaatrechten nog beschikbaar is om in te zetten voor knelgevallen?

Ook zijn er bedrijven die te maken hebben met een buitengewone situatie door bedrijfsverplaatsing en in aanmerking komen voor de knelgevallenregeling. Worden zij ook gecompenseerd indien zij verplaatst zijn in een eerder jaar, maar evengoed enkele jaren later nog rustig groeiende waren naar de geplande bezetting? Hoe worden deze casussen beoordeeld? Bij ziekte stellen deze leden zich ook de vraag in hoeverre hiermee rekening gehouden wordt zodat deze bedrijven gezond door kunnen.

Daarnaast zijn er de bedrijven die niet onder de knelgevallenregeling vallen, maar die wel investeringen gedaan hebben die door de invoering van fosfaatrechten moeilijk of zelfs niet terugverdiend kunnen worden. Om deze melkveehouders en hun gezinnen te helpen, heeft de Minister gesprekken gevoerd met de banken. In de ondersteuning van deze bedrijven ziet de Minister geen rol voor zichzelf. Het advies van de Commissie knelgevallen fosfaatrechten was als volgt: «In plaats van een zeer beperkte categorie (> 35% geïnvesteerd vermogen) bepleit de Commissie een andere aanpak om te voorkomen dat op zich gezonde bedrijven omvallen door de introductie van het stelsel. Er bestaan op dit punt parallellen met eerdere gebeurtenissen, waarvan gebruik kan worden gemaakt. Het gaat dan om instrumenten als borgstellingsfaciliteiten voor werkkapitaal, garantstellingen e.d.» (Kamerstuk 34 532, nr. 100). Is de Minister bereid om nogmaals te bekijken, in lijn met dit advies, welke maatwerk-maatregelen zij kan nemen om het omvallen van gezonde bedrijven te voorkomen? Zou de Minister hierbij ook willen kijken naar de mogelijkheden van de kringloopregeling voor deze bedrijven of het beschikbaar stellen van fosfaatrechten uit de fosfaatbank waarbij deze bedrijven voorrang hebben als zij aan de algemene criteria voldoen?

De leden van de CDA-fractie vragen naar de stand van zaken ten aanzien van de afhandeling van bezwaar en beroep in het kader van het fosfaatreductieplan en in het bijzonder over de knelgevallenregeling in het fosfaatreductieplan. Wanneer verwacht de Minister dat de bezwaar- en beroepsprocedures zijn afgerond door RVO? Kan de Minister aangeven hoe RVO ook redelijke betalingsregelingen voor de boetes met betrekking tot het fosfaatreductieplan aanbiedt als daarom gevraagd wordt?

Voorts willen de leden van de CDA-fractie reflecteren op de voeder-mestovereenkomsten in relatie tot fosfaatrechten. Deze leden zijn teleurgesteld over de reactie op het amendement van de leden Geurts en Dik-Faber over voer-mestovereenkomsten (Kamerstuk 34 295, nr. 14). Deze leden vinden het spijtig dat de voordelen voor regionaal veevoer niet zijn meegenomen in de afweging. Ook het advies van de Commissie

Grondgebondenheid stelt voor om voer-mest of buurtcontracten mogelijk te maken. Dit kan alleen door dit mogelijk te maken in de regelgeving. Is de Minister bereid haar reactie op het advies van de Commissie Grondgebondenheid het belang van veevoer van dichtbij mee te nemen en op welke wijze eventueel hiervoor een pilot gedaan kan worden?

Verder vragen de leden van de CDA-fractie de Minister haar beslissing om te stoppen met de Kringloopwijzer te heroverwegen. Met de kennis van nu blijkt dat de fraude immers veel kleiner is dan eerst gedacht.

De leden van de CDA-fractie lezen dat in het kader van de derogatie een vergunningstelsel wordt ingevoerd, zoals in andere lidstaten. Hierover hebben deze leden vragen gesteld in het schriftelijk overleg ter voorbereiding van de Landbouw- en Visserijraad van 16 april 2018. In de beantwoording geeft de Minister aan dat zij niet weet of andere lidstaten een vergoeding vragen voor het verlengen van een derogatievergoeding (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1102). Deze leden vragen daarom opnieuw of zij ten behoeve van een Europees gelijk speelveld bij andere lidstaten wil nagaan of daar bedrijven ook een vergoeding moeten betalen voor een derogatievergoeding.

De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat de RVO percelen op basis van een provinciaal natuurbeheerplan de status natuur of landbouwgrond geeft. Kan de Minister aangeven of een provinciale kaart behorend bij natuurbeheerplannen voor dit soort controles geschikt is? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom doet RVO dat dan wel? Als boeren grasland pachten of in eigendom hebben dat een natuurbestemming heeft, dan zou dit grasland toch wel moeten meetellen in de hectares grasland die verplicht zijn voor de derogatie? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

Het fosfaatregelenstelsel poogt op een constructieve manier de fosfaatuitstoot terug te brengen. De leden van de D66-fractie danken de Minister voor haar inzet op dit front en voor haar brief van 29 maart jongstleden. Deze leden hebben desondanks enkele vragen.

Allereerst hebben de leden van de D66-fractie een punt over het bepalen van de fosfaatproductie. Volgens de Minister maakt het CBS hierbij gebruik van de «werkelijke gegevens». Op welke wijze wordt de fosfaatproductie gemeten?

De leden van de D66-fractie zijn daarnaast benieuwd naar de ontwikkeling van de melkproductie per bedrijf vanaf 2013 tot heden. Ook horen deze leden graag hoe de fosfaatrechtenhandel zich ontwikkelt, inclusief prijsvorming.

Voorts spreken de leden van de D66-fractie hun waarderingen uit voor de aanpak van de Minister ten aanzien van de knelgevallen. Er blijken echter negen melkveebedrijven te zijn die in 2014/2015 gestart zijn, maar niet binnen de knelgevalregelgeving vallen omdat ze niet voldeden aan de voorwaarde dat ze op 2 juli 2015 melk leverden. Er moet hierbij worden opgemerkt dat het best mogelijk is dat een opstartend melkveebedrijf op 2 juli 2015 nog geen melk produceerde doordat ze startten met jongvee in plaats van melkgevend vee. Is de Minister bereid om opnieuw naar deze gevallen te kijken?

Verder horen de leden van de D66-fractie graag hoe de uitspoelingsgevoeligheid van maïs zich verhoudt tot deze van grasland.

Ten slotte zijn deze leden benieuwd op welke wijze de Kringloopwijzer het beste ingericht zou kunnen worden, zodat deze het beste aansluit bij de visie op grondgebondenheid van de Commissie Grondgebondenheid onder leiding van de heer Loman. Zij zijn zich ervan bewust dat het hier gaat om instrumenten van het bedrijfsleven zelf, maar horen graag hoor de Minister hierover denkt.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben kennisgenomen van de kabinetsbrief over de stand van zaken fosfaatrechten. Deze leden maken zich zorgen over de zeldzame runderrassen, die onterecht slachtoffer dreigen te worden van de methodiek van het fosfaatrechtenstelsel. Zij zijn opgelucht dat er een oplossing gevonden lijkt te zijn voor zeldzame runderrassen in de vleesveehouderij, maar blijven onverminderd bezorgd over de zeldzame rassen die gehouden worden op melkveebedrijven zoals de melkkoe en dubbeldoel koe.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben de volgende vragen aan de Minister. Zeldzame runderrassen, zoals de Blaarkop, Fries Hollands, Fries Roodbont, Witrik en MRIJ, worden vaak gehouden als dubbeldoel koe. Volgens vertegenwoordigers van de houders van zeldzame runderrassen zal in de komende twee jaar naar verwachting zeker de helft van de zeldzame runderen die gemolken worden in Nederland verdwijnen als er niets veranderd wordt aan de huidige systematiek van het fosfaatrechtenstelsel. Deelt de Minister deze zorg? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om in overleg met Stichting Zeldzame Huisdierrassen en houders van zeldzame runderrassen alsnog op zoek te gaan naar mogelijkheden om ook de zeldzame melk- en dubbeldoel runderen te behouden?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn van mening dat het behoud van zeldzame runderrassen essentieel is voor behoud van het cultureel erfgoed en de (agro)bio en genetische diversiteit in Nederland. Is de Minister dit met deze leden eens? Graag ontvangen zij een reactie van de Minister. Is de Minister bekend met het feit dat het verzamelen van fokgegevens (stamboekregistratie, melkcontrole en exterieurbeoordeling) op melkveebedrijven met zeldzame runderrassen van groot belang is voor het behoud en de ontwikkeling van deze oude rassen? Graag ontvangen de leden van de GroenLinks-fractie een reactie van de Minister. Deze leden vinden bovendien dat de veelal biologische en duurzame veehouders met zeldzame runderrassen niet de dupe zouden mogen worden van overschrijdingen die door (te) intensieve veebedrijven zijn veroorzaakt. Is de Minister dat met deze leden eens?

De leden van de GroenLinks-fractie vragen hoe de invoering van het fosfaatrechtenstelsel voor zeldzame rassen, die als dubbeldoel runderen worden ingezet, zich verhoudt tot het rechtszekerheidsbeginsel. Mochten houders van zeldzame rassen er op basis van de eerder door de toenmalige Staatssecretaris verleende vrijstelling niet van uitgaan dat ze ook nu door de Minister uitgezonderd zouden worden van het fosfaatrechtenstelsel?

Klopt de inschatting dat de opfokkalveren en het jongvee van de zeldzame melk- en dubbeldoel runderen voor zo'n 15.750 kg fosfaat zorgen en daarmee slechts 0,02% van de gehele mesthoop vertegenwoordigen? Is de Minister bereid te kijken naar mogelijkheden om zeldzame rassen vrij te stellen in het fosfaatrechtenstelsel, mits het totaal aantal gehouden dieren onder een nader te bepalen plafond blijft om zo te voorkomen dat de vrijstelling een achterdeur wordt om de fosfaatgebruiksruimte te overschrijden? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om in

navolging van andere EU-landen nogmaals te kijken naar de optie om individuele dierpremies voor zeldzame runderrassen in te voeren? Zo nee, waarom niet? Ziet de Minister andere opties om alle zeldzame runderen te sparen? Zo ja, welke opties?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 29 maart jl. over de stand van zaken met betrekking tot het fosfaatrechtenstelsel.

De leden van de SP-fractie vragen de Minister in hoeverre zij bereid is om blijvend vrijstelling te verlenen voor kringloopmelkveebedrijven die bedrijfseigen rundveemest bovengronds aanwenden. Deze leden zijn benieuwd of het kabinet het standpunt deelt dat de grondgebonden melkveehouderij bijdraagt aan waardevolle doelen, zoals weidegang, biodiversiteit, bodem- en weidevogelbeheer en het behoud of de vorming van een authentiek landschap.

Tevens vernemen de leden van de SP-fractie graag het standpunt van de Minister aangaande de wens van biologische melkveehouders om uitgezonderd te worden van het fosfaatrechtenstelsel, aangezien zij zelf geen gebruik maken van de derogatie. Deelt de Minister de opvatting dat de biologische en daarmee duurzamere biosector minder kansen krijgt om te ontwikkelen? Indien dit niet het geval is, dan betreuren de leden van de SP-fractie het dat de noodzakelijke verduurzaming van de melkveehouderij onnodig wordt gedwarsboemd. Het bevreemdt deze leden daarnaast dat er in de brief van het kabinet geen woord wordt gewijd aan deze aanzienlijke groep melkveehouders, zeker gezien de warme woorden die de Minister hier in het verleden meermaals over heeft gesproken. In de ogen van deze leden is dit wederom niet in lijn met het groene profiel waar dit kabinet zich zo graag op laat voorstaan.

De leden van de SP-fractie onderschrijven het belang van de zeldzame runderrassen en kunnen instemmen met de hiervoor getroffen regeling. Voorts vragen de leden hoe lang het (bij benadering) gaat duren om alle bedrijven te beoordelen die zich hebben gemeld voor de knelgevallenvoorziening.

Tot slot vragen deze leden de bijzondere aandacht van de Minister voor boerenbedrijven die vanwege aardbevingsschade in de gaswinningsbieden niet tijdig hebben kunnen uitbreiden en zich daardoor met een dubbele financiële strop geconfronteerd zien. Deze leden vragen het kabinet oog en hart te hebben voor hun uitzonderlijke en meervoudige problematische situatie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief over de stand van zaken met betrekking tot fosfaatrechten.

De leden van de fractie van de ChristenUnie hechten veel waarde aan het behoud van zeldzame runderrassen. Zij vragen naar de effecten als gevolg van het fosfaatrechtenstelsel op de zeldzame melkproducerende koeien van het Fries Hollands ras, het Roodbont Friese ras en een groot deel van de Blaarkoppen. Deze leden lezen dat er vanaf 2019 mogelijkheden zijn om via POP3 ondersteuning te geven. Zij wijzen bovendien op de al bestaande subsidieregeling in België, waarbij € 175,- per dier per jaar

wordt toegekend. Wat vindt de Minister van het voorbeeld van de subsidieregeling in België?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen of de Minister op de hoogte is van het project Dubbel Doel Dieren van LTO Noord. Op welke wijze is de Minister hierbij betrokken? Welke deelsectoren zijn hierbij betrokken? Hoe worden de resultaten hiervan geborgd?¹

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben een aantal vragen over de knelgevallen. Deze leden vragen een nadere toelichting op de uitvoering van de motie van het lid Geurts c.s. (Kamerstuk 33 037, nr. 244), die verwijst naar het advies van de Commissie knelgevallen fosfaat-rechten om te voorkomen dat op zich gezonde bedrijven omvallen door de introductie van het fosfaatstelsel en verzoekt binnen de kaders van de derogatie te zoeken naar ondersteuning van op zich gezonde melkveebedrijven in de bedrijfseconomische knel. Zij lezen dat veelal niet wordt overgegaan tot financiering bij bedrijven die ook vóór de introductie van fosfaatrechten financieel al in zwaar weer verkeerden. Kan de Minister dit nader toelichten? De leden van de ChristenUnie-fractie wijzen in het bijzonder op startende bedrijven die op de peildatum in 2015 nog niet melkleverend waren, maar wel onomkeerbare investeringen hebben gedaan in het opbouwen van het grondgebonden bedrijf. Zij verkeerden voorafgaand aan de peildatum immers niet in financieel zwaar weer. Hoe groot is deze groep bedrijven? Ziet de Minister mogelijkheden om deze jonge starters tegemoet te komen, bijvoorbeeld via de knelgevallenregeling of met steun van de fosfaatbank?

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen op welke manier communicatie en ondersteuning plaatsvindt bij veelal gezinsbedrijven die buiten de knelgevallenregeling vallen en in een emotioneel en financieel zware tijd zijn beland.

De leden van de fractie van de ChristenUnie kijken met belangstelling uit naar de invulling van de fosfaatbank. Op welke manier wordt invulling gegeven aan het amendement van de leden Dik-Faber en Geurts (Kamerstuk 34 532, nr. 84), dat heeft vastgelegd dat de fosfaatbank het bevorderen van de grondgebondenheid en daarmee weidengang en het stimuleren van jonge landbouwers in Nederland tot doel heeft? Welke mogelijkheden ziet de Minister om jonge startende grondgebonden melkveehouders die nu in de knel zijn gekomen te ondersteunen vanuit de fosfaatbank?

De leden van de fractie van de ChristenUnie willen graag reflecteren op de voeder-mestovereenkomsten in relatie tot fosfaatrechten. Deze leden hebben begrip voor de keuze van de Minister om voer-mestovereenkomsten niet in de algemene maatregel van bestuur op te nemen. Dit onder meer vanwege praktische problemen, omdat vooral grote bedrijven profiteren en het nauwelijks bijdraagt aan grondgebondenheid. Onlangs heeft de Commissie Grondgebondenheid een uitgebreide visie op grondgebondenheid uitgebracht, met een perspectief op de toekomst voor de melkveehouderij. De Minister heeft positief gereageerd en vindt het goed dat de sector haar eigen verantwoordelijkheid neemt. Op welke manier gaat de Minister de sector ondersteunen bij de uitvoering van de visie van de Commissie Grondgebondenheid, zodat lokale kringlopen gesloten worden en veevoer meer lokaal geproduceerd wordt? Het advies stelt onder meer lokale kringlopen van voer en mest voor binnen een straal van 20 kilometer. Hoe past dit advies bij de keuze

---

¹ <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/04/25/dubbel-doel-dieren-om-vee-beter-te-verwaarden>

van de Minister om voer-mestcontracten niet vast te leggen in de algemene maatregel van bestuur en op welke manier kunnen deze lokale kringlopen gestimuleerd worden?²

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geagendeerde stand van zakenbrief over de fosfaatrechten. Deze leden hebben hier enkele kritische vragen en opmerkingen bij.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben vragen over runderen van zeldzame rassen. Deze leden zijn blij dat de Minister aangeeft zich in te zullen spannen voor het behoud van zeldzame rassen. De diversiteit aan soorten staat immers al jaren onder druk dankzij het eenzijdig selecteren en massaal doorfokken op kenmerken als een hoge melkproductie of een grote hoeveelheid vlees, in beide gevallen zeer dieronvriendelijke tradities binnen de Nederlandse veehouderij. Is de Minister ervan op de hoogte dat het ongeremd opvoeren van de melkproductie ten koste gaat van het welzijn van de koe? Is de Minister ermee bekend dat het doorfokken op dikbilrunderen gepaard gaat met het structureel toepassen van een keizersnede bij de geboorte van kalfjes?

Onderschrijft de Minister dat de focus op een zo hoog mogelijke productie, niet in de laatste plaats vanwege de grootschalige export van vlees en zuivel, sterk bijdraagt aan deze eenzijdige selectie en fokprogramma's? Zo nee, waarom niet? Erkent de Minister de vaststelling dat het eenzijdig selecteren en doorfokken op dergelijke kenmerken er aan heeft bijgedragen dat de soortendiversiteit in de Nederlandse melkveehouderij in het algemeen zeer beperkt is gebleven? Zo nee, waarom niet? Erkent de Minister dat het gebrek aan genetische diversiteit leidt tot relatief zwakke dieren die kwetsbaar zijn voor dierziekten?

Ten aanzien van het fosfaatreductieplan hebben de leden van de Partij voor de Dieren-fractie de volgende vragen en opmerkingen. Deze leden hebben zolang zij vertegenwoordigd zijn in het Nederlandse parlement gewaarschuwd voor het loslaten van de productiebegrenzing in de (melk)veehouderij. Het kan niet anders dan als een historische blunder worden geduid dat het melkquotum in 2015 is losgelaten zonder daar een andere wettelijke begrenzing tegenover te zetten. Iedereen kon zien aankomen dat de door sectororganisaties LTO Nederland en de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) gedane beloften, dat de sector zelf wel zou zorgen dat ze onder het fosfaatplafond bleef, op geen enkele manier zouden worden waargemaakt, laat staan geborgd. Boeren die zich verantwoordelijk voelden voor hun collega's en kleinschalig gebleven boeren werden glashard uitgelachen door grote groeiers die er in het geheel geen boodschap aan hadden dat hun uitbreidingen de sector als geheel grote risico's zou opleveren. Dit gedrag dat, nogmaals, iedereen kon zien aankomen, heeft ertoe geleid dat – toen de boel al volledig uit de hand gelopen was – alsnóg een wettelijk stelsel van productiebegrenzing moest worden ingevoerd én dat de sector met oplossingen moest komen om de derogatie niet in gevaar te brengen. De oplossing van de sector (LTO en NZO) luidde: 160.000 koeien vervroegd afvoeren, ofwel: naar de slacht. Zonder onderscheid naar bedrijven die veel duurzamer en diervriendelijker werken dan de gangbare bedrijven die onverantwoord hard waren gegroeid.

² <http://www.nzo.nl/wp-content/uploads/2018/04/Grondgebonden-Melkveehouderij-2018.pdf>

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen op een uitzending van het programma De Monitor, waarin een biodynamische melkveehouder het nog eens helder uitlegt: op zijn bedrijf wordt de kringloop gerespecteerd en hij draagt niet bij aan het fosfaatoverschot.³ Biologische en biodynamische bedrijven maken geen gebruik van de derogatie. Desondanks werd hij na de invoering van het fosfaatreductieplan alsnog gedwongen om mee te helpen aan het verminderen van het fosfaatoverschot door het naar de slacht brengen van koeien, om de derogatie te behouden waar hij zelf geen gebruik van maakt. Begrijpt de Minister dat deze boeren er niet bij kunnen dat deze redenering niet gehoord wordt door degenen die de dienst uitmaken, onder aanvoering van LTO en NZO?

Erkent de Minister dat veel mensen het ongelooflijk vinden dat de biologische en biodynamische boeren die hun bedrijf zodanig hadden ingericht dat zij netjes binnen lokale kringlopen bleven zeer onredelijk zijn behandeld door te worden opgezadeld met het door anderen veroorzaakte fosfaatprobleem?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben altijd gezegd: de biologische en biodynamische boeren zouden niet moeten hoeven bloeden voor de hebzucht van de grote, gangbare groeiers. LTO en NZO dachten daar anders over en met hen helaas een meerderheid van de Kamer die tegen voorstellen stemde om de bio(dynamische) sector te ontzien. Kan de Minister bevestigen dat het fosfaatreductieplan, waartegen nu zoveel boeren te hoop lopen, door de sectororganisaties zélf is opgesteld?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben een aantal vragen over grondgebondenheid. Deze leden zagen dat er recent twee verschillende definities van grondgebondenheid zijn gepresenteerd. Hierover staat inmiddels een dertigledende debat op de lijst van te agenderen debatten, maar tot die tijd valt er zeker wel het nodige op te merken over deze thematiek.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen de Minister te reageren op de definitie van Netwerk Grondig, die in het kort luidt: «grondgebondenheid in de melkveehouderij is te definiëren en te duiden als de relatie tussen de fosfaatproductie en de plaatsingsruimte van fosfaat op het individuele bedrijf. Bij een fosfaatproductie gelijk of kleiner dan de plaatsingsruimte van fosfaat is er sprake van grondgebondenheid». ⁴

Deze leden vragen of de Minister de mening deelt dat de definitie van Netwerk Grondig een stuk dichterbij de natuur komt van een duurzame natuurinclusieve veehouderij ten opzichte van de wel zeer ruim geformuleerde visie van LTO en NZO? Zo nee, waarom niet?

Is de Minister ervan op de hoogte dat de Nederlandse melkvee- en vleesveesector er nog altijd niet in slaagt om diverse dierenwelzijnsproblemen op te lossen, zoals de structurele onthoorning, het ontbreken van weidegang, uierontstekingen, permanente zwangerschappen, de standaard toepassing van keizersneden en het direct weghalen van kalfjes bij hun moeder? Deelt de Minister de mening dat dierenwelzijn een belangrijke plaats zou moeten krijgen in een definitie van grondgebondenheid? Zo nee, waarom niet? Ziet de Minister dat beide definities er nog niet in zijn geslaagd om dierenwelzijn een centrale plaats te geven?

³ <http://www.biojournaal.nl/artikel/28756/BD-boer-Bram-Borst-vreest-volgende-fosfaatboete>

⁴ Netwerk GRONDig (2018): Definitie grondgebondenheid.

In de beantwoording van het schriftelijk overleg over de Landbouw- en Visserijraad van 16 april 2018 (Kamerstuk 21501–32, nr. 1102) lezen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie dat het niet nodig zou zijn om nu al voor te sorteren op het mogelijke verlies van de derogatie. Deze leden verbazen zich over deze keuze. Alle signalen wijzen inmiddels op de onhoudbaarheid van het streven naar een nieuwe derogatie. De Minister zou er goed aan doen om boeren een stip op de horizon te gunnen en hen duidelijk te maken dat de huidige gangbare melkveehouderij geen toekomst heeft. Zij wijzen er nog maar eens op dat in onderzoek op onderzoek wordt aangetoond dat een krimp van de Nederlandse veestapel onvermijdelijk is om het halen van internationale klimaatafspraken ook maar enigszins in de buurt te brengen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

De leden van de SGP-fractie hebben kennisgenomen van de stand van zaken ten aanzien van de fosfaatrechten en hebben daarover nog een aantal vragen.

De leden van de SGP-fractie constateren dat de Commissie knelgevallen fosfaatrechten heeft geadviseerd te voorkomen dat op zichzelf gezonde bedrijven niet omvallen door de introductie van het fosfaatstelsel. De Kamer heeft in lijn hiermee de motie van het lid Geurts aangenomen (Kamerstuk 33 037, nr. 244). De Minister geeft aan dat banken in beginsel bereid zijn om financiering te verstrekken voor de aankoop van fosfaatrechten, maar dat er (zeker) gevallen zullen zijn waarbij geen financiering zal worden verstrekt. De leden van de SGP-fractie constateren dat het in het laatste geval vooral zal gaan om bedrijven die onomkeerbare financiële verplichtingen zijn aangegaan, maar opgescheept zitten met relatief veel latente stalruimte. Deze leden noemen in het bijzonder ook startende bedrijven die onomkeerbare financiële verplichtingen zijn aangegaan en niet in aanmerking komen voor de knelgevallenregeling, omdat ze op 2 juli 2015 nog (net) geen melk leverden. Is de veronderstelling juist dat deze bedrijven op omvallen staan? Is de veronderstelling juist dat het aantal van die startende bedrijven heel beperkt is? Is de Minister bereid, mede gelet op de overschrijding van het fosfaatplafond, uitbreiding van de knelgevallenregeling of een andere vorm van tegemoetkoming te overwegen, bijvoorbeeld op basis van artikel 38a van de Meststoffenwet, zodat op zichzelf gezonde bedrijven die niet aan aangegane financiële verplichtingen kunnen voldoen in verband met invoering van het fosfaatrechtenstelsel niet omvallen?

De leden van de SGP-fractie lezen dat indien er aanleiding is om te vermoeden dat de fosfaatproductie in de melkveehouderij het sectorale plafond zal overstijgen, de Minister dan zal ingrijpen. Deze leden hebben hier enkele vragen over. Kan de Minister deze stellingname nader duiden? In de brief van de Minister over het Zesde Actieprogramma Nitraatrichtlijn staat dat de Europese Commissie ruimte wil geven om bij de berekening van de mestproductie van de melkveehouderij in het kader van de naleving van de mestproductieplafonds rekening te houden met de natuurlijke variaties in het fosfaat- en stikstofgehalte van ruwvoer (Kamerstuk 33 037, nr. 250). Is de veronderstelling juist dat dit in de praktijk betekent dat geen sprake zal zijn van noemenswaardige overschrijding van het sectorale plafond? De leden van de SGP-fractie willen er verder op wijzen dat, op basis van voorlopige cijfers, de fosfaatproductie in 2017 vijf miljoen kilogram onder het fosfaatplafond blijkt te zitten. Benut de Minister dergelijke ruimte om niet elke overschrijding van sectorale plafonds aan te pakken door het toepassen van een generieke korting?

De leden van de SGP-fractie hebben enkele vragen over de verdeling van fosfaatrechten in het geval er sprake is van het in- en uitscharen van jongvee. Kan de Minister aangeven in hoeverre bedrijven die op 2 juli 2015 jongvee uitgeschaard hadden de beschikking hebben gekregen over fosfaatrechten voor dit jongvee, zoals die mogelijkheid is geboden via artikel 23, vijfde lid, van de Meststoffenwet? Hoe waardeert de Minister de uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland over de verdeling van rechten tussen in- en uitschaarders (ECLI:NL:RBNNE:2018:1107, gepubliceerd op 3 april 2018)?

Er is onduidelijkheid over de reikwijdte van het fosfaatrechtenstelsel wat betreft jongvee, constateren de leden van de SGP-fractie. Er komt een beleidsregel om duidelijkheid te scheppen over het jongvee buiten de melkveehouderij waarvoor fosfaatrechten gelden. Deze leden hebben begrepen dat de RVO de administratieve verwerking van de overdracht van fosfaatrechten van vleesveehouders naar melkveehouders heeft opgeschort. Klopt dat? Hoe gaat de Minister hier de komende weken mee om? Het geeft met name bij melkveehouders grote onzekerheid. Is de Minister bereid de genoemde beleidsregel voor 1 juni a.s. te publiceren, zodat de betrokken ondernemers op zo kort mogelijke termijn duidelijkheid krijgen?

De Minister wil geen algemene maatregel van bestuur opstellen om gebruik van voer-mestovereenkomsten in het kader van de Wet verantwoorde groei melkveehouderij mogelijk te maken. De leden van de SGP-fractie hebben hierover enkele vragen. Deze leden constateren dat de betreffende bepaling in artikel 21, elfde lid, van de Meststoffenwet een dwingend karakter heeft. Waarom legt de Minister dit naast zich neer? Is overleg gevoerd met de sector over de wijze waarop voer-mestovereenkomsten op een goede manier ingevoerd kunnen worden?

II. Antwoord / Reactie van de Minister